

KULTIVOVANÁ DIVOČINA DO MĚST PATŘÍ

Se sociálním
antropologem
Radanem Haluzíkem
o šanci na jejich
úžasnou proměnu

KATEŘINA MÁZDROVÁ / FOTO ADAM MRÁČEK

Co dělá město městem?

Těžká otázka...

Tak se zeptám jinak. Patří do měst i urbánní divočina s nepřehlednými zarostlými terény, územími nikoho, periferiemi, prázdnými místy? Které občas zmizí, protože jsou zastavěny něčím výnosným nebo potřebným, ale o kus dál vzniknou nové...

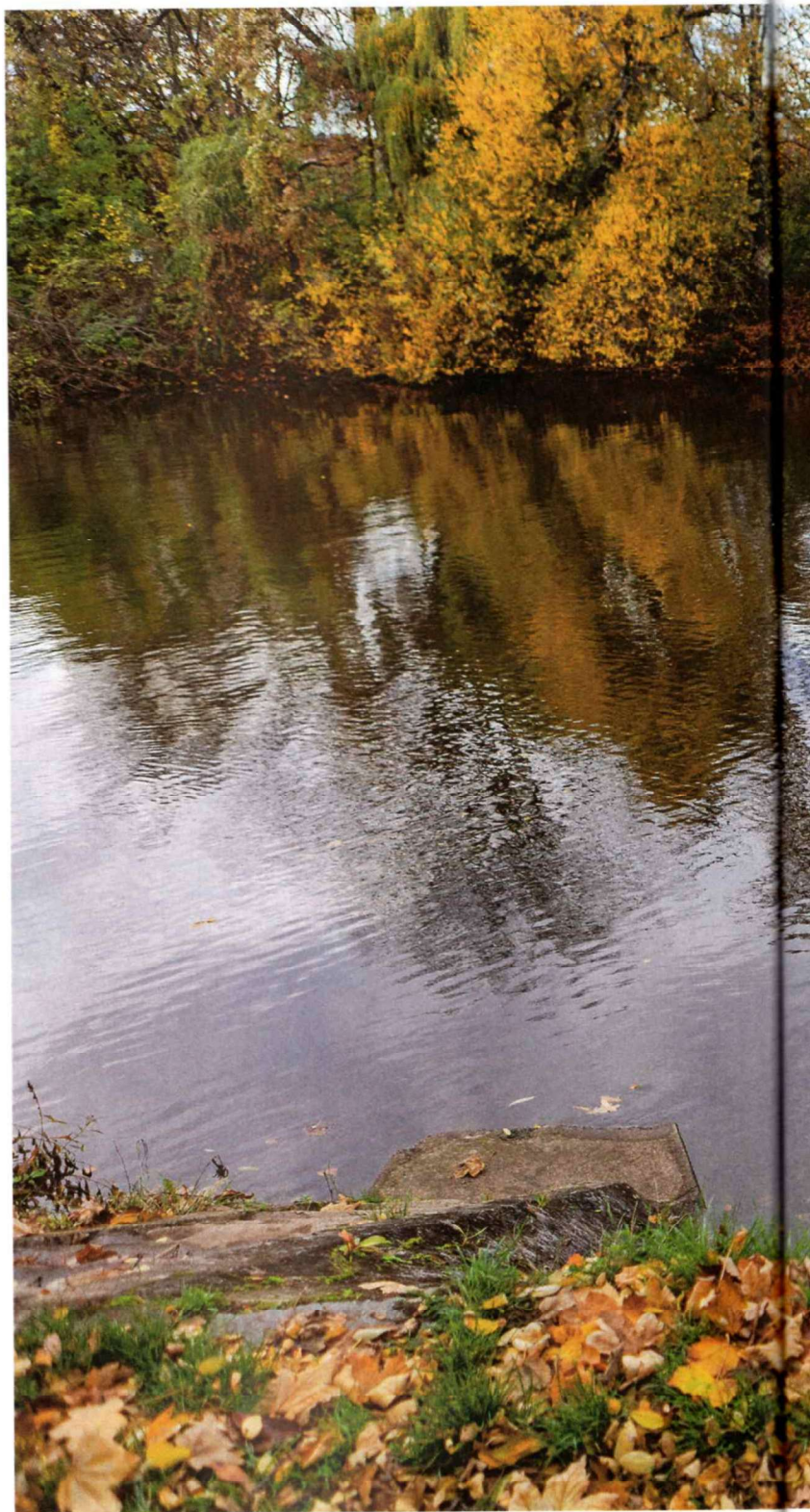
Když městský prostor obsadíme nějakými funkcemi, vždycky nám – ať se snažíme, jak se snažíme – něco zbyde: místa mezi místy, vnitřní periferie, vágní terén, kdy mezi velkoskladem a rychlostní komunikací vznikne kus „zdánlivě ničeho“ – kus prázdného místa v prostoru. A podobně i v časové mezeře mezi funkcí dosloužilého nákladového nádraží a ještě nepostaveného sídliště vznikne v prodlevě, která může trvat třeba více než dvacet let, vágní terén v čase. Vznikne něco, co jsme nezamýšleli, dokonce nechtěli. Ale je to tady! A my tohle místo mezi místy někdy nákladně osázíme takzvanou izolační či liniovou zelení. Ještě častěji to ale zplání, zaroste křovím a plevelem a žije svým vlastním životem. Vznikne vágní terén, který nás zajímá.

Proč ale do měst patří?

Ke každému většímu městu patří nějaká „persona“, něco, k čemu se vztahujeme. To, co se dává na pohlednice, centrum, historické památky, ať je to náměstí v Hradci Králové nebo Karlův most v Praze. Kromě téhle „persony“ je součástí města i jeho obrácená strana, jeho „stín“, to, co

se na pohlednice nedává, co míváme a nevidíme – křovím zarostlé periferie, vágní terény... přičemž obě tyto strany musí být nějakým způsobem v rovnováze. Pokud „stín“ vyženeme, město bude svým způsobem sterilní a umělé. A naopak, pokud „persona“ začne zarůstat roštím, což se občas děje u nás v Sudetech nebo například v Detroitu, tak nám vzniká ještě větší problém.

Ne všichni s vaším pojetím rovnováhy budou souhlasit.

Měli bychom se snažit vidět město nejen skrze to, co má nějakou oficiálně uloženou funkci, co bylo naplánováno, ale i naruby – tedy skrze již zmíněné mezery mezi tím vším v čase i prostoru. Tuhle odvrácenou – inverzní – stranu města je škoda jen tak zamést pod koberec, tvářit se, že neexistuje. Že se v těch mezerách nic neděje, nic tam neroste a nikdo – ani lidé, ani divoká příroda – tam nežije.

Já ani kolegové nejsme zastánci toho, že by se měl vágní terén křovisek a náletů vyskytovat třeba v centrech, jsme ale

přesvědčení o tom, že když už jsme hlavně díky specifickému historickému vývoji našich středoevropských měst zdědili tolik volných, dočasně nezastavěných, zdivočelých městských míst, je nesmysl snažit se je „zkrotit“ a zplanýrovat.

Základní chybou v současné době je, že známe pouze dva extrémní způsoby, jak k těmto místům přistupovat. Buď je nákladně zbuldozerovat a pak v uměle vytvořených formacích jak okolo nějaké benzinky draze vysázet lacinou „zeleň“, která nikoho nenadchne, je stejně pokládána

za slepou skvrnu a v momentě, kdy ji přestaneme udržovat nebo jen polevíme, zase zplání. Druhý způsob je totální ignorance, kdy místa necháváme zcela zplnět, zarůst křovím a plevelem a občas i zanést odpadky. Nic mezi tím.

Co navrhuje?

Vytvořit takové druhy levných a ekologicky promyšlených plánů péče o tato místa, kdy by se více respektovaly přirozené životní fáze rostlin, jejichž součástí by byl nejen zahradník s křovinořezem a motorovou pilou, ale hlavně geobotanik nebo krajinářský architekt, který řekne: Ano, tohle jednou ročně vysekat, tohle jednou za deset let, tohle nechat úplně být... Prostě zasahovat promyšleně, mozaikovitě a současně dát šanci bohubylým funkcím, které si v těch místech lidé spontánně vytvořili. Chcete tam lavičky? Dáme vám tam lavičky. A taky odpadkové koše, ale ta spontánně prošlapaná cestička stačí vysekat metr vpravo a metr vlevo.

Pro někoho jsou taková místa zjednodušeně řečeno nepořádek, „čurbes“.

Jednou ze základních vlastností těchto vnitřních periferií města či míst mezi místy, je jedno, jak to nazveme, je, že je nedovedeme mentálně a pojmově uchopit, nezapadají do běžných škatulek našeho uvažování. Nejsou ani to, ani tamto. Bydlím v Podolí a měli jsme tam občanský konflikt kolem nádherného zarostlého břehu řeky. Pro část lidí to představovalo odpudivý chaos, kterému říkali „rejdiště bezdomovců a narkomanů“, a požadovali to místo tzv.

revitalizovat, tedy v praxi jej za stamiliony vybetonovat a vydláždit. A pak jsme tu byli my, kdo jsme to viděli jinak, a říkali jsme: „Ne, ne, ne! To je Amazonka, džungle! Nádherný kus opravdové divočiny přímo v srdci města.“

Jenže ono to není ani jedno, ani druhé. Lidé bez domova a narkomani se tam tehdy nescházeli a nepřebývali, protože je tam od řeky vlhko a do centra daleko. A divočina v klasickém slova smyslu to také není, protože jde o zcela regulovaný břeh řeky a všechny ty statné duby, vrby a jilmy tam vyrostly skrz kamennou říční navigaci za 110 let od jejího vydláždění. Tak co to tedy je?! Schází nám zavedená občanská terminologie. Nakonec máme tedy v Podolí jakousi nábrežní parkovou promenádu s prvky spontánní přírody, ale kdyby projektanti bývali dovedli pochopit podstatu toho zvláštního místa, mohlo to dopadnout daleko lépe.

Takže jde o místa, která jsou „neviditelná“ jen do té doby, než o ně začne spor.

Přesně tak. Veřejnost se o ně zajímá ve dvou případech. Buď z pocitu ohrožení, protože je to ono údajné rejdiště nepravostí, anebo proto, že sem lidé chodí denně se psem, zaběhat si, cvičit jógu, na procházku, občas si tam někdo udělá táborák, je to místo pro sport i intimitu jako první polibky, podobně jako se to děje v parku. A někdy tam dokonce chodí zadarmo uklízet, rozmísťují pytle na odpadky a budují provizorní lavičky nebo houpačky pro děti... No a jednoho krásného dne přijedou buldozery a začne se tam stavět! Až v tu chvíli jim dojde, že to nikdy nemělo status

Divočinou podél Vltavy z Braníku...

parku, a už vůbec ne přírody, že to byl ten náš vágní terén. Tohle je na tom vlastně to nejzajímavější. Tato místa jsou oficiálně bez funkce, spontánně však, aniž by je tím někdo pověřil, na sebe řadu funkcí nabírala.

Jak to, že je u nás ve městech tolik vágních terénů?

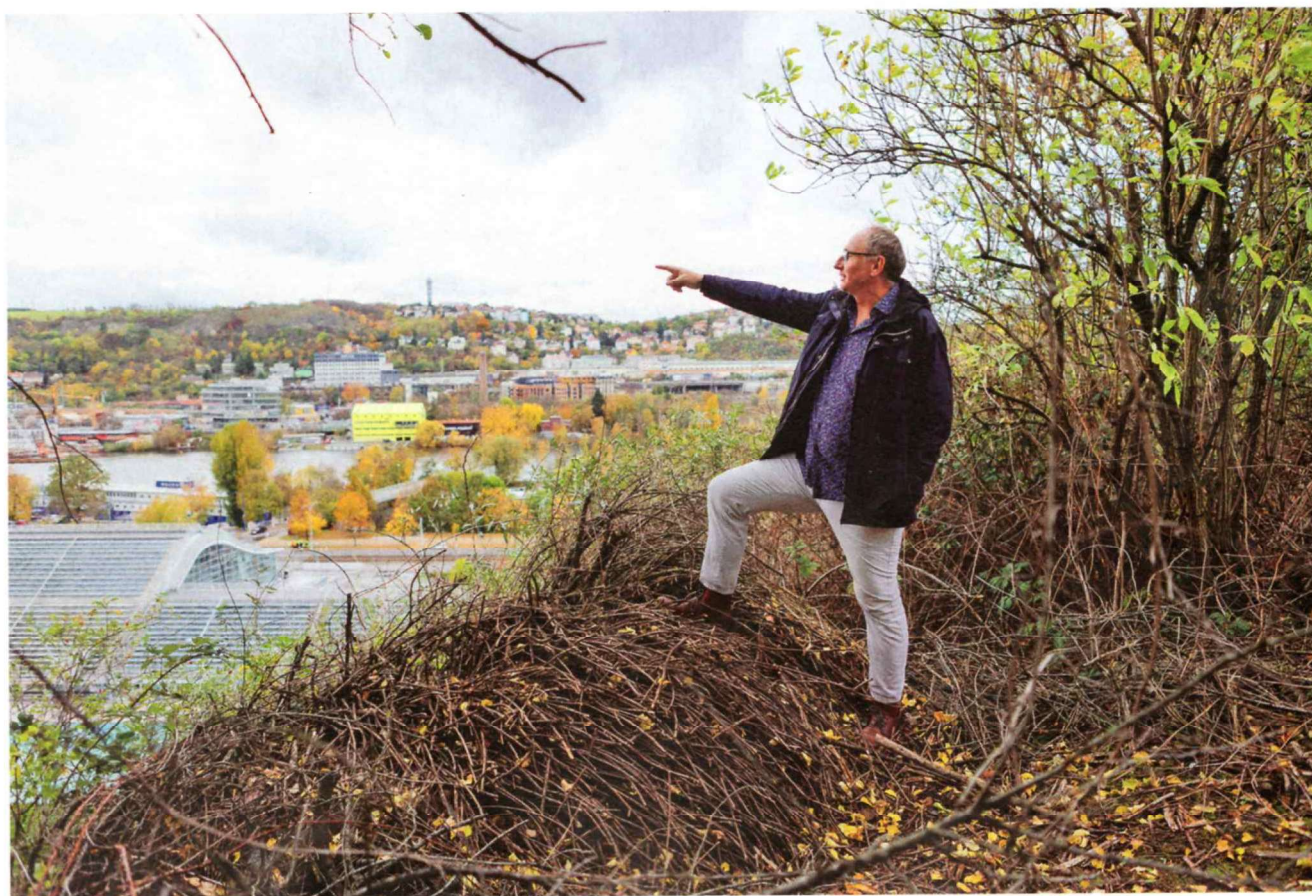
Ze začátku našeho výzkumu jsme se domnívali, že vágní terény jsou ve všech větších evropských městech zastoupeny jaksi z principu zhruba stejnou měrou, ale není tomu tak. Třeba Vídeň má oproti své sestřenici – Praze – vágních terénů ve skutečnosti hrozně málo. Důvodem je naše historie plná obrovských politických zvratů, které se promítají do zmatku v držení pozemků. Vezměte si bouřlivé 20. století v Česku: Máte tu protektorátní éru za druhé světové války, kdy nastoupili váleční správci, rozsáhlé majetky byly tzv. arizovány, jinak řečeno ukradeny zavražděným či jinak zmizelým majitelům, a velké množství fabrik muselo přejít na válečnou výrobu. V roce 1945 je tu vyhnání tří a půl milionu lidí ze Sudet a vznik celých opuštěných měst, vesnic a celé krajiny, jejíž rozbitost a tápání jsou znatelné dodnes. Následuje rok 1948 a znárodnění. Do toho přijde styl urbanismu, který ztotožňujeme se státním socialismem, kdy města expandují ven do krajiny, aby mohla vzniknout obrovská sídliště, a město mnohonásobně zvětšuje svou plochu i obvod. A uvnitř je najednou spousta našich míst mezi místy, vágní terény kilometry velké, jsou tam zavřené kusy bývalé městské periferie, kusy vesnic i s návesními rybníčky – celé světy. A potom

přichází rok 1989, probíhají mnohdy divoké privatizace, restituace a nakonec restrukturalizace, protože to, co se dosud v továrnách vyrábělo, se už prodat nedá. A do toho pak nakonec ještě plnou vahou vpadne globalizace a deindustrializace ekonomiky... Všechny tyto změny odtrhly vlastnictví pozemků od jejich skutečného užívání či zanechaly po sobě prázdnotu a vytvořily městskou krajinu plnou opuštěných míst a vágních terénů. Pro města je to ovšem obrovská šance na jejich proměnu a uzpůsobení potřebám 21. století. Šance, která se neopakuje. A my, jak už jsem řekl, místo toho, abychom se té šance chopili, tato místa buď nákladně vyčišťujeme do podoby sterilní zeleně ne-zeleně, nebo je rychle a bezkonceptně zastavujeme, město „zahušťujeme“ podobně, jako když se vám nezdaří polévka na plotně, a tak do ní sypete víc a víc mouky.

A jak tedy prázdná místa využít jinak?

Rozvolněné městské čtvrti přes prázdná místa propojit novými pěšími stezkami a cyklostezkami, aby vzniklo město krátkých vzdáleností, kdy spousta z toho, co potřebujete, máte v dochozí vzdálenosti od domova. Využít je pro rekreační a přírodě blízké plochy, jež vzniknou ekologicky vhodnou péčí o tato místa. Je to šance na parky nového, více spontánního a přírodního typu, bližší současnému stylu rekreace. Šance na svéráznou, ale přesto divokou přírodu ve městě.

Ideální by bylo také využít některá z „míst mezi místy“ k vytvoření nových městských center, v něco, co spojuje.

...až do Podolí.

Pro představu: máte dvě části města a obě se obracejí svým zadkem do vágního terénu mezi nimi, ať už velkého padesát metrů, nebo půl kilometru. Dvě části, které jsou dneska na jiné lince autobusu a navzájem o sobě téměř „nevědí“. A vy je skrze ten kdysi vágní terén propojíte. To, co bylo venku, na periferii, je najednou uvnitř. Převrátíte město naruby.

Děje se to už někde?

Třeba v Berlíně, skrze nějž jde napříč bývalá železná opona, k níž se starý Západní i východní Berlín dekády obracely zadkem. Teď je v prostoru části bývalé zdi obrovský a krásný Park am Nordbahnhof, kdy se tam podél železné opony ponechala divočina, z níž se jen kus seká, kus udržuje, je tam cyklostezka... Vzniklo něco, co spojuje to vpravo i vlevo, bývalou západní a východní část Berlína, a zároveň je to napojené na sousední parky. Vzniká tak jakási kostra pěšího, cyklistického, ale i ekologického propojení městské krajiny.

To je i naše vize urbanistické inverze – převrácení města naruby. Aby se skrze mezery město propojilo, nejen bezmyslenkovitě zahustilo.

Vraťme se ještě k obřím sídlištím budovaným v šedesátých až osmdesátých letech. Říkal jste, že jsou ukázkou toho, jak vágní terén vzniká. Na fotografiích z té doby ta místa vypadají příšerně.

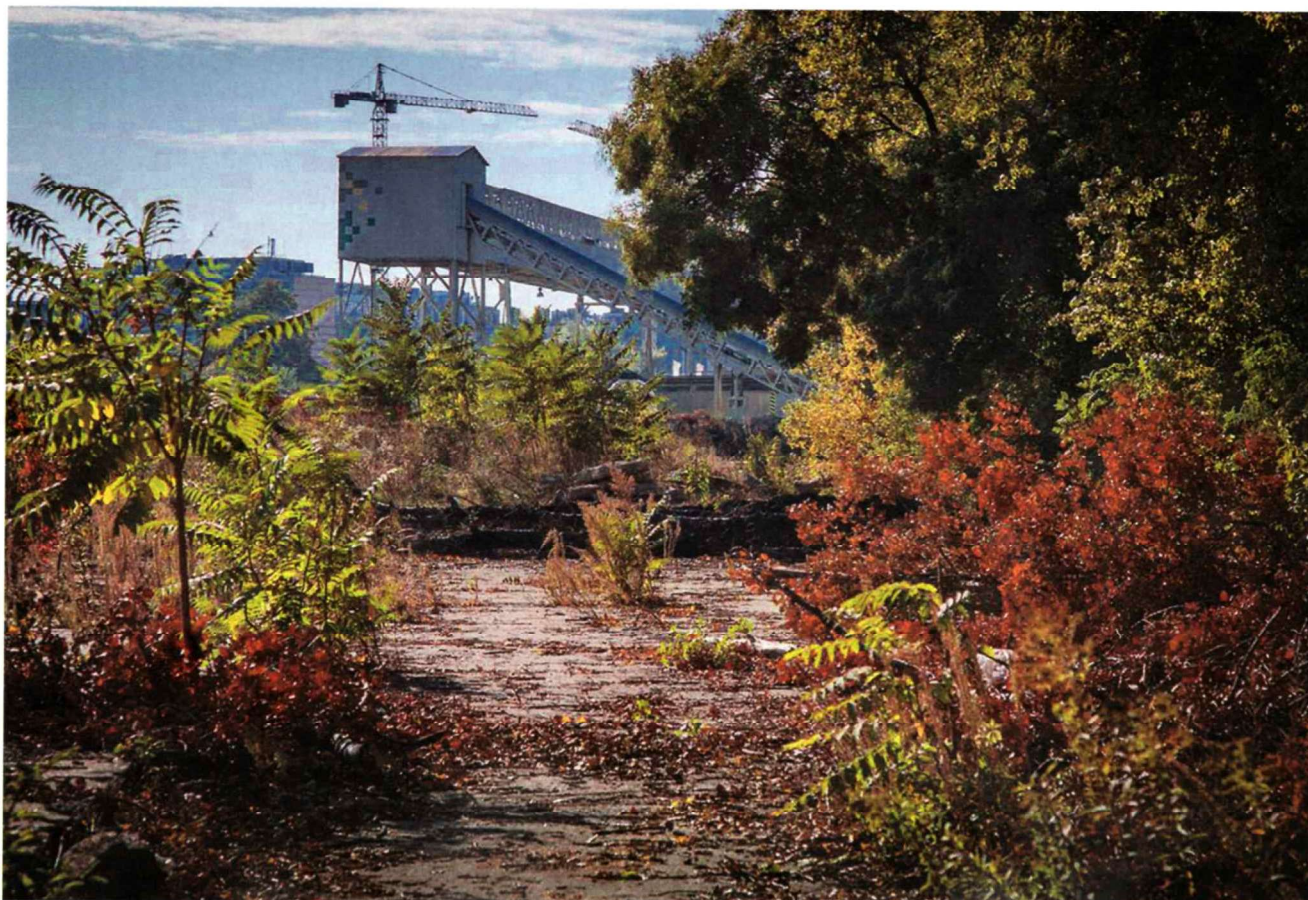
Ano, sídliště státního socialismu to ilustrují velice dobře. Ono je způsobů vzniku vágních terénů kolem šesti,

nejdůležitější jsou však dva: buď se „nahromadí“ nezamýšlené důsledky politických a ekonomických zvratů, jak jsem poukazoval na příkladu 20. století plného diskontinuit, nebo jsou to nezamýšlené důsledky toho taky už zmíněného pravidla, kdy vám i při sebelepším plánování rozvrhu městských prostor vždycky něco – ať již v prostoru či v čase – zbyde. Slovy filozofa Cyrila Říhy slepá urbanistická skvrna, kterou nikdo nechce vidět a nevidí. Krásně se to ukazuje právě na zmiňovaných sídlištích: smělá vize nového světa daleko od ruchu městského centra, postavená na zelené louce, na základě nejmodernějších hygienických a urbanistických standardů, všechno hezky propočítané... a vznikne něco, co nikdo nečekal – celé lány vágních terénů, prerie plevelů, které nikdo nezamýšlel.

Takže se to vymklo z rukou...

První věc je, že sídliště se stavěla daleko za městem. Jak už jsem říkal, Praha, tehdy socialistická metropole, se futuristicky rozběhla ven do krajiny a autoři toho velkolepého projektu odmítali řešit, co bude na styku vznikajících sídlišť s jejich okolím, je to, jako když v krajině přistanou Martani. Vůbec se neřešily prostory, které vznikly mezi sídlištěm a starou vilovou čtvrtí nebo sídlištěm a polem hned vedle. Chodníky a veřejné osvětlení končily s posledním panelákem, a kdo chtěl pokračovat do přilehlé krajiny, musel si vyšlapat pěšinu křovinami a pásem okolního vágního terénu.

Určitý vágní terén ovšem vytvářela sídliště i mezi jednotlivými bloky svých domů a kolem nich, neboť ty pro-

Vágní terén na pražském Rohanském ostrově...

story jsou tak velkorysé, obří, že se špatně udržují, takže snadno zvágní. A třetí věc, ta tehdy nejviditelnější, je, že hned jak se dostavěly domy, okamžitě se tam stěhovali lidé, ale dokončení prostor mezi bloky a okolo sídliště bylo plánováno až „v další etapě“. Což znamenalo klidně i za pět, deset i více let. A v této časové mezeře vyrůstaly celé generace dětí, před nimiž se otevřel svět, který nikdo nezamýšlel – přímo rejdiště her a dobrodružství. Místo sídlištních unifikovaných hřišť – tajemný svět skruží a stavebních materiálů, stavebních bud a ohrad, hor písku, do kterých se skáče, a mezi tím celá obrovská jezera, bláto a kaluže, kde se dá hrát na indiány a piráta Sandokana, pohybovat se v pohádkových a dobrodružných imaginárních světech. Taký jsem na takovém sídlišti vyrostl.

Není to jen romantizující vzpomínka? Na unifikovaném hřišti s prolézačkami není přece nic špatného.

Špatného určitě nic, ale je to tak trochu nalinkované, na prolézače se dá jen prolézat, na houpačky se dá jen houpat, na skluzavce klouzat. Všechno má své jediné určení. Totalita monofunkčního světa je ale něco, co vládne v našich městech i všude jinde... Možností, jak dnes pracovat s vágními terény, je vrátit některým částem města jejich multifunkčnost, kterou jsme si v moderním městě už minimálně od časů Athénské charty (*soubor zásad z roku 1931, základ funkcionalistického urbanismu – pozn. red.*) zakázali. To není jenom hřiště, kde má každý prvek jasně naplánovanou funkci, co se na něm dá dělat. Stejně tak město, kde je

naplánováno, že tady se jenom bydlí, tady se pouze vyrábí, tady pouze jezdí, tady se jen sedí na lavičkách a kouká...

Úžasným příkladem polyfunkčnosti, které se podařilo dosáhnout, je karlínský PŘÍSTAV 18600 na Rohanském ostrově, který před devíti lety založila parta kamarádů, kde je letní zahradní restaurace, různá hřiště, kulturní centrum, malý amfiteátr, pořádají se tam kulturní akce. A zároveň je to přímo v městské divočině, kde v noci, když se vše zklidní, můžete narazit klidně na zajíce a v zimě, kdy je zavřeno, na lišku. Požadavek na důsledné oddělení různých funkcí ve městě hezky od sebe – a dokonce jejich izolaci od sebe různými povinnými ochrannými pásmy a zónami – činí město sice v mnohém zdravým, hygienickým a pohodlným, ale pokud jej takto držíme všude, stává se totalitou, která je dnes neudržitelná.

DVOURÝCHLOSTNÍ VENKOV

Iste vy, jak říkáte „inverzní urbanisté“, slyšet?

Zpočátku jsme ten název mysleli spíše jako výzvu k zamýšlení, jako hozenou rukavici běžné technokratické praxi plánování městského prostoru, která odmítá vidět prostor, co po realizaci všech městských „funkcí“ jaksí zbyde.

Poslední dva tři roky, poté co nám vyšla kniha *Město naruby. Vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy*, na níž jsme pracovali celá léta – a kam přispěly téměř dvě desítky profesí, například sociální antropologové, urbanisté, ekologové, filozofové i třeba umělci –, se ta provokace změnila v postoj, který začal lidi zajímat. Teď se ve

...a v Praze-Bubnech.

FOTO PETR POKORNÝ

zeme na vlně, začali nás hodně zvát na přednášky, někteří z nás dokonce působí nebo působili i v různých městských a jiných komisích. Nicméně i když je změna představ o městě v určité části společnosti hezká věc, zároveň nelze přehlédnout, že současný tlak na vágní terény a vnitřní periferie je tak vysoký, jejich „uklizení“ a „zastavování“ tak rychlé, že než se něco z té změny prosadí do městského rozhodování, o většinu z nich nejspíš přijdeme.

Jste víc slyšet jen kvůli knize?

Myslím, že i kvůli pandemii, kdy lidé začali do vágních terénů hojně chodit. A v těchto místech začali taky běhat, posilovat, dělali si tam pikniky... A taky si začali všimnout, že tam najednou uvidí při procházce se psem třeba ledňáčka. Obecně však v současnosti zažíváme v Evropě a celém západním světě velkou politicko-estetickou revoluci, kdy nastává renesance života ve městě a představa, že kdo chce bydlet kvalitně, musí odejít na venkov, je naštěstí pryč. Prostě odstupujeme od romantické a neudržitelné představy života na venkově coby návratu do lůna venkovské komunity a přírody, protože se ukazuje, že příroda ani komunita mimo města nejsou dnes zase tak velká sláva. Zároveň zde máme politicko-estetickou revoluci ve vnímání postindustriálního dědictví a industriální architektury. Najednou zaznívá: to jsou naše opravdové kořeny, industrie, ne husité nebo středověký hrad, ale stará fabrika a komíny Karlína! Podobně jako lidé v jiných světových metropolích začínají objevovat a fotografovat a dávat na internet městskou pří-

rodu a zahradníci v Anglii rehabilitují její spontánní, divokou zeleň a krásu plevelů.

Rehabilitace města zní fajn, stále ale hodně rodin řeší bytovou situaci tak, že odejde na levnější venkov.

Ano, ale jen na jeden z našich dvou typů venkova. V současné době máme totiž něco jako dva druhy. Když to hodně zjednoduším, jsou tu místa, například v okolí Prahy, odkud se dá dojíždět každý den do práce, řekněme do hodiny cesty. Venkov se tak stává součástí „velkého města“, jakousi jeho vzdálenou suburbii. A podle toho žije.

Potom tu ale máme místa, která zbyla mezi tím. Mezi Plzní a Prahou, na Vysočině či v Sudetech jsou části venkova, kam z velkého města do hodiny nedojedete. A tam jsou vesnice, které sice vypadají idylicky, ale když se tam přijedete v týdně podívat, zjistíte, že chalupáři odjeli a skoro nikdo tam není. Pár důchodců, minimum rodin s dětmi. Říkám tomu „test středečního večera“, kdy v době večerních zpráv, kdy by lidé měli být teoreticky všichni doma a svítit, je za okny tma. Sice tam zatím třeba i částečně bydlí, jsou tam i přihlášení, chodí tam prozatím i k volbám, ale přijedou až v pátek nebo třeba už jen na léto. Vzniká nám tu jakýsi dvourychlostní venkov, jeden je suburbii města, druhý je jakousi vnitřní periferií země. Až stará generace odejde a mladí se přihlásí k pobytu v metropoli, bublina praskne a my budeme možná překvapeni.

To je problém nabídky pracovních míst v regionech...

Turbovesnice s honosnými vilami vysoko v horách v Kosovu...

Dnes už ale také těžko dostupné zdravotní péče, služeb a škol v periferních regionech. Ano, to je problém současné globalizace a ekonomiky služeb a spotřeby, jimž se z principu daří ve velkých metropolitních městech. Na druhou stranu velká města nemohou ten obrovský tlak přílivu dalších a dalších lidí sama ustát. Ta věc se musí řešit zlepšením kvality života v oněch venkovských periferiích.

DVĚ STRANY TĚŽE MINCE

Ve svých výzkumech se zabýváte ještě jinými periferiemi, těm, kterým říkáte turbovenkov. Proč?

Myslím si, že největší revoluce, která v dnešní době probíhá, není ani umělá inteligence, ani virtualizace našich životů, ani různé kulturní války. To nejdůležitější se dokonce neděje ani ve městech. Je to poněkud nečekaně globální venkov, který na mnoha místech světa prodělává obrovskou kulturní změnu. Až na ta místa přijdou za dvě stě, tři sta let archeologové, objeví v jedné vrstvě pluhu, kosy a sekyry, v druhé mercedes a iPhone 15. Dvě naprosto odlišné civilizace, které k sobě ovšem v čase těsně přiléhají. „Venkov je dnes místem, kde je budoucnost již přítomna,“ říká známý architekt a teoretik architektury Rem Koolhaas.

Co pojem „turbovenkov“ vlastně značí?

Od začátku devadesátých let minulého století a v posledních deseti letech obzvlášť lze v řadě zapadlých, periferních a chudých místech světa, ať už se jedná o odlehlý

venkov východní Evropy, Balkánu, Ukrajiny, Kavkazu, venkov v Asii, Africe či Latinské Americe, pozorovat zajímavé trendy. První z nich je – a není to žádným překvapením –, že lidé, hlavně mladší, na těchto extrémně chudých venkovech žít nechtějí, protože se tam neužívají. Vidí, dnes i díky televizi a chytrým telefonům, jak dobře se na Severu, Západě či v jejich místních metropolích lidem ve srovnání s nimi daří. Proto odcházejí pracovat do zahraničí, do velkých metropolí, aby se na toto bohatství napojili napřímo, i když práce, které vykonávají, jsou ponejvíce nekvalifikované a v nedůstojných podmínkách. Nebo se napojí na globální toky peněz přímo u sebe doma za humny a pracují v turismu či třeba v těžbě minerálů, které se exportují. Nebo začnou obchodovat se spotřebními zbožím, ale mohou se napojit i na toky organizovaného zločinu, obchod s drogami, slonovinou či ohroženými zvířaty. Proti tomu všemu jsou prostředky, jež mohli získat doma v zemědělství, doslova směšné.

Pořád nevím, proč je to „turbovenkov“.

Už se k tomu dostanu. Všichni tihle lidé svoje peníze překvapivě investují do domů – obrovských domů. Vydlávají 200 tisíc eur a za 180 postaví – nebo spíše rozestaví – dům „jako v Německu“ či „jako v Americe“. Někdy doslova palác, hýřící inspiracemi od hradů a zámků přes prvky tradiční architektury až po domy à la Las Vegas. Ale staví svépomocně i venkovské cesty, kostely a mešity, dláždí náměstí, k tomu obchody... Dříve šlo o tři čtyři domy či podniky ve vsi, dnes jsou to ale celé vesnice, které

...a rozestavěné domy v Rumunsku.

FOTO ADAM HRÁČEK

RADAN HALUZÍK (54)

Vystudoval biologii, ekologii a sociální vědy v Praze, na University College a na Stanfordu. V devadesátých letech působil jako válečný reportér v bývalé Jugoslávii a na Kavkaze. Ve své profesi sociálního antropologa se zabývá vztahem politiky a estetiky a sociálním životem věcí. V svých terénních výzkumech zachycuje mimo jiné globální proměnu bydlení i celých krajín po celém světě, zkoumá také vágní terény a periferie v Česku. Pracuje v Centru pro teoretická studia UK a AV ČR. Je autorem knihy *Proč jdou chlapi do války. Emoce a estetika u počátků etnických konfliktů* (2018) a editorem monografie *Město naruby. Vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy* (2020). V příštím roce připravuje vydání publikace *Turbo-venkov*.

expandují dál a dál do krajiny a spojují se s dalšími a dalšími vesnicemi a předměstími měst. Vzniká turbovenkov: velké aglomerace honosných domů v nově přetvořené turbokrajině, kde všechno je najednou jinak. V místech, kde byl životní rytmus koncentrovaný po tisíce let okolo lokálních komunit, lokální produkce potravin, lokální výroby stavebních materiálů, topiva či oděvů, je všechno najednou doslova vzhůru nohama.

Kdo v těch domech bydlí, když jejich obyvatelé obvykle pracují v zahraničí?

Starší lidé a děti. Rodiče přijedou jednou dvakrát za rok, rodiny spolu komunikují přes sociální sítě. Jsou i takoví, kteří mají v domě kamery a skrze mobilní telefon na druhém konci světa koukají, jak máma na dvoře zemetá. „Syn tady není, ale je tady jeho dům. Až jej dostaví, určitě se vrátí,“ slýchávám často. Smutnou alternativou k turbovenkovům je současný

trend masivního vymírání celých venkovských oblastí. Venkov Balkánu, vnitrozemí Turecka či Španělska, celé krajiny francouzského jihozápadu, evropské polární oblasti jsou plné prázdných vesnic. Jen na jihu Itálie je prý okolo sedmi tisíc vesnic, kde nikdo či téměř nikdo nežije.

Na první pohled se může zdát, že honosné turbulentní vesnice s těmi vymírajícími nemají nic společného, ve skutečnosti jsou to ale dvě strany téže mince. I řada turbovesnic nakonec také může skončit tak, že se lidé z ciziny přestanou vracet a celá oblast se vytlidní. A zůstanou jenom ty domy... Depopulace odlehlého venkova (a s ní související tlak na lokální i světové metropole) je jedním z velkých problémů současného světa. Evropu a Česko nevyjímaje.

Co tento jev znamená pro budoucnost?

Znamená to, že tady máme klidně i miliardu lidí – nevím, kam až ten proces jednou může doběhnout kvantitativně –, kteří vyrostli na odlehlých tradičních venkovech naší planety, ale doma je už nic neudrží. Nechtěli už jen čekat, vzali osud do svých rukou a chtějí být součástí té velké civilizace modernity. Jak říká v interview pro *The Atlantic* Barack Obama, „brzy budeme všichni na jedné lodi. ... Pryč je doba, kdy nějaký hladovějící zemědělec ... vzhlíží k paláci svého krále a říká si: „Ano, tak to má být.“ Džin je venku z lahve.“

Jak turbovesnice, o nichž připravujete knihu, mnohé skryté někde v horách, hledáte?

Výzkum jsem prováděl zatím ve dvaceti zemích světa, padly na to za posledních deset let kromě služebních cest z různých grantů i všechny mé dovolené. Já jsem nejdříve pracoval jako válečný reportér a poté jako sociální antropolog, a při cestách po válečných konfliktech na Balkáně a na Kavkaze v devadesátých letech jsem ten proces přeměny venkova viděl v přímém přenosu. A pak jsem zjistil, že se děje i na jiných místech světa. Začal jsem je vyhledávat a zkoumat. Stovky a stovky hodin jsem strávil třeba na internetu, kdy jsem procházel místní realitní kanceláře, místní webové noviny, zápisky turistů, kteří sdílejí a glosují svoje fotografie, a hledal tenhle typ architektury a krajín. Koukáte na domy v Afghánistánu, kterým se říká „makové paláce“ nejen proto, že mají věžičky jako makovičky, ale protože rostou z heroínu. Koukáte na barevné věžáky indiánů v Bolívii, které vypadají jako z kosmu nebo ze snu. Některé mají v prvním patře obrovský taneční sál, kam zvou hosty na oslavy, jiné malé fotbalové hřiště, protože ono se v těch 5000 metrech nad mořem hraje lépe uvnitř než venku, lépe se tam dýchá.

K čemu je ta honosnost, mramor, obývací o velikosti hřiště?

Pro ty lidi je dům kromě symbolu nově nabytého statusu pojistka a kotva. Pojistka, kdyby se na té překérní cestě za lepší budoucností něco zvrhlo, a kotva v tom poněkud vykořeněném globálním světě. Když studuji ty nové domy a nové turbokrajiny, vidím, že žijeme v době velkých výzev, ale i velkých nejistot a obav. ●